

CPTPP กับโอกาสและความท้าทายสำหรับภาคเกษตรกรรม

ความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Trans-pacific Partnership: CPTPP) จัดเป็นเขตการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก เมื่อ CPTPP เป็นทั้งเขตการค้าเสรีและเขตเศรษฐกิจคู่ค้าขนาดใหญ่ของประเทศไทย การเข้าร่วม CPTPP ย่อมเปิดโอกาสทางการค้าและการลงทุนให้กับประเทศไทย ขณะเดียวกันก็มีความท้าทายเกิดขึ้นหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประการที่จะส่งผลกระทบต่อประชากรจำนวนมากในประเทศที่อยู่ในภาคเกษตร ประเทศไทยจึงต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียจากการตัดสินใจเข้าร่วมในความตกลง CPTPP

เอกสาร Expert Judgement ฉบับนี้ เป็นการถอดความจากกิจกรรมเสวนาเผยแพร่ สกสว. (TSRI Forum) “CPTPP กับโอกาสและความท้าทายของภาคเกษตรกรรม” โดยมีคุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี หรือไบโอไทย ให้เกียรติเป็นวิทยากรบรรยาย ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ บทความจากเว็บไซต์ TDRI และบทความจากเว็บไซต์ของมูลนิธิชีววิถี

ประเทศไทยควรเข้าร่วม CPTPP ในประเด็นเปิดเสรีการเกษตรหรือไม่ เพราะเหตุใด ?

ประเทศไทยไม่ควรลงนามเข้าร่วม CPTPP ในประเด็นเปิดเสรีการเกษตร เพราะจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกร รายย่อยและการพัฒนาสายพันธุ์พืชตามธรรมชาติโดยเกษตรกร ตลอดจนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความมั่นคงและยั่งยืนทางอาหารและเกษตรกรรมของประเทศ

ผลกระทบต่อภาคเกษตรที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคืออะไร และเป็นอย่างไร ?

ผลกระทบของ CPTPP ต่อภาคเกษตรกรรมไทยแบ่งออกเป็น 2 กรณีได้แก่ (1) เมล็ดพันธุ์พืชและการพัฒนาสายพันธุ์ของเกษตรกรรายย่อย และ (2) ภาคการผลิตสุกร

ผลกระทบต่อเมล็ดพันธุ์พืชและการพัฒนาสายพันธุ์ของเกษตรกรรายย่อยเป็นอย่างไร ?

ภาคการเกษตรทั่วโลกมีองค์ประกอบเหมือนกันคือ มีทั้งเกษตรกรรายย่อยและบริษัทขนาดใหญ่ระดับประเทศหรือบริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุน มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์และสายพันธุ์แตกต่างกันออกไป บริษัทการเกษตรขนาดใหญ่หรือบริษัทข้ามชาติจะศึกษาและพัฒนาเมล็ดพันธุ์โดยการทำวิจัยและพัฒนา (R&D) ขณะที่เกษตรกรรายย่อยใช้วิธีการเก็บรักษาพันธุ์พืชเพื่อปลูกต่อ โดยไม่ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ใหม่ทุกครั้งที่ต้องการปลูก การเก็บรักษาพันธุ์พืชเพื่อปลูกต่อเป็นการทำให้นักปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่และบริษัทที่ลงทุนศึกษาและพัฒนาเมล็ดพันธุ์ไม่ได้รับผลประโยชน์มากเท่าที่ควรจะเป็น เพราะเกษตรกรไม่จำเป็นต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัททุกครั้งที่จะทำการเพาะปลูก

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Union for the Protection of New Varieties of Plants: UPOV) จึงเกิดขึ้นมา เพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาด้านพันธุ์พืช อนุสัญญา UPOV จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 1961 (พ.ศ. 2504) เป็นข้อตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งซึ่งให้สิทธิแก่

นักปรับปรุงพันธุ์พืชในการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชใหม่ที่ตนปรับปรุง เพื่อเป็นการจูงใจให้นักปรับปรุงพันธุ์คิดค้น พัฒนาพันธุ์พืชใหม่ ๆ รวมถึงเป็นกรอบให้ประเทศสมาชิกคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ในรูปแบบใกล้เคียงกัน (กรมเจรจา การค้าระหว่างประเทศ, 2558) UPOV 1991 หรือ UPOV 91 เป็นหนึ่งในข้อตกลงที่มีหลักการสำคัญคือ การรับรอง สิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศของผู้พัฒนาสายพันธุ์ ที่ผ่านมามีการจัดทำอนุสัญญา UPOV ขึ้นมา รวม 3 ฉบับ ได้แก่ UPOV ฉบับปี 1961, 1978, และ 1991

อนุสัญญา UPOV 1991 เป็นข้อตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ให้การรับรองสิทธิและทรัพย์สิน ทางปัญญาระหว่างประเทศของผู้พัฒนาสายพันธุ์ โดยลักษณะพันธุ์พืชใหม่ที่ได้รับการคุ้มครองต้องมีคุณสมบัติ ครบ 4 ประการ ได้แก่ (1) ณ วันที่ขอจดทะเบียน ผลผลิตดังกล่าวจะต้องไม่เคยถูกนำไปขายหรือแจกจ่ายออกเกิน 1 ปี ในประเทศที่ขอจดทะเบียน หรือ 4 ปีในประเทศอื่นโดยหรือได้รับอนุญาตจากผู้พัฒนาพันธุ์พืชนั้น (Novelty) (2) ต้องมี ลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากพืชพันธุ์อื่น (Distinctness) (3) เมื่อมีผลผลิตจะต้องมีลักษณะเฉพาะที่เหมือนกัน (Uniform) อย่างมีนัยยะสำคัญ (4) เมื่อนำไปแพร่พันธุ์ต่ออีกหลายครั้ง ลักษณะเฉพาะของพืชจะต้องยังคงอยู่ (Stability) พันธุ์พืชที่จะขอรับการคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขของ UPOV ได้ จะต้องเป็นพันธุ์พืชชนิดกรรม หรือที่ได้รับการปรับปรุง คิดค้นขึ้นมาใหม่ ไม่ใช่พันธุ์พื้นเมืองที่มีอยู่แล้ว UPOV 91 ให้ความคุ้มครองที่ครอบคลุมพืชทุกชนิด มีระยะเวลาคุ้มครองรวม 20 ปี สำหรับพืชทั่วไป และ 25 ปีสำหรับไม้ยืนต้นและองุ่น UPOV 91 ยังขยายการคุ้มครอง มากไปกว่าส่วนขยายพันธุ์ โดยจะครอบคลุมถึงผลผลิต และผลิตภัณฑ์ด้วย นอกจากนี้ ผู้ทรงสิทธิจะยังมีสิทธิเหนือ “พันธุ์พืชที่มีลักษณะสำคัญจากพันธุ์พืชใหม่ซึ่งได้รับการคุ้มครอง” (Essentially Derived Varieties) นั่นคือ หากมี นักวิจัยหรือนักปรับปรุงพันธุ์รายอื่น นำเอาพันธุ์พืชคุ้มครองไปทำการศึกษาวิจัยหรือปรับปรุงพันธุ์ให้เป็นพันธุ์พืชใหม่ (ซึ่งทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต) ผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชคุ้มครองเดิมที่ถูกผู้อื่นนำไปศึกษาวิจัย สามารถอ้างสิทธิใน ผลงานการวิจัยหรือในพันธุ์พืชใหม่ที่พัฒนาขึ้นนั้นได้ หากพืชพันธุ์ใหม่ที่ได้ไม่ได้แตกต่างจากพันธุ์เดิมอย่างมีนัยสำคัญ หรือไม่ได้เป็นไปตามคุณสมบัติ 4 ประการข้างต้น (จักรกฤษณ์ ควรพจน์, 2560) การคัดเลือกพันธุ์จากแปลงปลูก หรือ จากการกลายพันธุ์ หากมีลักษณะสำคัญของพันธุ์พืชที่ได้รับการคุ้มครอง จะยังคงถือว่าเป็น EDV ของผู้ทรงสิทธิที่ ขอรับการคุ้มครองเดิม

เนื่องจากข้อตกลง CPTPP กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องเข้าร่วมอนุสัญญา UPOV 1991 จึงเกิดเป็น ประเด็นที่น่าวิตกในเรื่องของ ผลกระทบของ CPTPP และ UPOV 1991 เรื่องพันธุ์พืชต่อเกษตรกรรายย่อย ซึ่งการ เข้าร่วม CPTPP และ UPOV 1991 มีผลกระทบสำคัญต่อประเทศและเกษตรกรไทย 3 ประการคือ

(1) หากประเทศไทยเข้าร่วม UPOV 1991 เงื่อนไขภายใต้กฎหมายของไทย ซึ่งถือว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องถูกตัดทิ้งไป

ประเทศไทยมีกฎหมายที่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องพันธุ์พืชอยู่แล้ว ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครอง พันธุ์พืช พ.ศ. 2542¹ เป็นการทำตามพันธกรณีที่มีข้อตกลงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) ของประเทศสมาชิกองค์การการค้า โลก (WTO) พันธกรณีนี้ทำให้ทุกประเทศรวมถึงประเทศไทยต้องดำเนินการตามมาตรฐานขั้นต่ำของ WTO ในเรื่องการ คุ้มครองพันธุ์พืชตามที่ปรากฏใน Article 7.3 (b)² เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรที่มีความ

¹ การออกกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชตามพันธกรณีที่มีข้อตกลงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) เกิดขึ้นจากการผลักดันของ ประเทศอุตสาหกรรมและบริษัทข้ามชาติด้านการเกษตรที่ต้องการให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหมด (รวมถึงประเทศไทย) คุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ของตน (มูลนิธิ ชิววิที, 2556)

² ประเทศไทยในขณะนั้นถูกเรียกร้องให้แก้กฎหมาย โดยมีทางเลือกอยู่ 2 ทางคือ การใช้ UPOV 1991 หรือการใช้ UPOV 1978 แต่ไม่ว่าจะเป็น อนุสัญญาใดก็มีเงื่อนไขข้อจำกัดเพราะอนุสัญญาดังกล่าวให้การคุ้มครองเฉพาะพันธุ์พืชใหม่ แต่ไม่ให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชท้องถิ่นและพันธุ์พื้นเมือง แต่ เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เกษตรกรรายย่อยมีบทบาทสำคัญในภาคพันธุ์พืช ไทยจึงผลักดันอีกรูปแบบหนึ่งคือ การผนวกสองเรื่องเข้าด้วยกันคือ ด้านหนึ่งให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ อีกด้านหนึ่งเป็นการรวมเอาหลักการอนุสัญญาดังกล่าวด้วยการหลากหลายทางชีวภาพซึ่ง เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศที่หลายประเทศทั่วโลกเป็นภาคี ยกเว้นสหรัฐอเมริกา เข้าไว้ใน พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าว เพื่อสร้างความชอบธรรมของการคุ้มครองทาง วัฒนธรรม กฎหมายเหล่านี้กลายเป็นต้นแบบของกฎหมายหลายประเทศ เช่น อินเดียและมาเลเซีย (อิฐรย์ เสียนจ่ารุง, 2563)

หลากหลายทางชีวภาพสูง และเกษตรกรรายย่อยมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช จึงต้องมีกฎหมายที่สร้างความชอบธรรมของการคุ้มครองนวัตกรรมที่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองแต่เฉพาะเชิงสถาบัน หรือบริษัทขนาดใหญ่เท่านั้น แต่จะต้องให้ความคุ้มครองนวัตกรรมที่มาจากชุมชนเกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อยด้วย พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ถือเป็นกฎหมายที่หลายประเทศนำไปเป็น Best Practice ซึ่ง UN Environment Program (UNEP) ได้อ้างถึงแนวปฏิบัติอย่างยั่งยืนด้านการเกษตรของไทยไว้ในคู่มือเจรจาการค้าระหว่างประเทศแบบอำนวยความสะดวกที่ยั่งยืน หรือ A Sustainability Toolkit for Trade Negotiators: Trade and Investment as Vehicles for Achieving the 2030 Sustainable Development Agenda เอาไว้ว่า ประเทศควรมีกฎหมายแบบไทย อินเดีย หรือมาเลเซีย และจะต้องไม่ยอมรับในข้อตกลงการค้าซึ่งจำกัดการปรับปรุงพันธุ์ของเกษตรกร โดยมีตัวอย่างได้แก่ TPP และ UPOV 1991 (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, 2563)

เมื่อไทยเจรจาขอเข้าร่วม CPTPP มีความเป็นไปได้ว่าบทบัญญัติใดเกี่ยวกับการแสดงที่มาของพันธุ์พืช การขออนุญาตการเข้าถึงพันธุ์พืช และกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เขียนไว้ใน พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 จะถูกตัดทิ้งไปทั้งหมด เพื่อให้ประเทศไทยปฏิบัติตามอนุสัญญา UPOV 1991 เพียงอย่างเดียว หากเป็นเช่นนั้นจริง จะไม่มีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองนวัตกรรมด้านพันธุ์พืชของเกษตรกรรายย่อยและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

(2) การเก็บสายพันธุ์ไปบำรุงต่อและการปรับปรุงสายพันธุ์ในแปลงปลูกสามารถดำเนินการได้อย่างมีข้อจำกัด

เมื่อการเจรจาขอเข้าร่วม CPTPP ต้องทำตามข้อกำหนดที่ว่า ประเทศสมาชิก CPTPP จะต้องเข้าร่วมอนุสัญญา UPOV 91 การเข้าร่วม CPTPP จึงส่งผลกระทบต่อเมล็ดพันธุ์พืชและการพัฒนาสายพันธุ์ของเกษตรกรรายย่อยเป็นอย่างมาก เพราะ UPOV 91 ไม่อนุญาตให้เกษตรกรเก็บไปปลูกต่อ ทั้ง ๆ ที่ UPOV78 เคยถือว่าเป็นสิทธิพิเศษของเกษตรกร เว้นแต่รัฐจะอนุญาตเป็นบางกรณีและการอนุญาตที่รัฐทำได้ล้วนมีเงื่อนไข เช่น

- เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์พืชใหม่มาปลูกเพื่อยังชีพและใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ห้ามเก็บเมล็ดพันธุ์ไปใช้เพื่อการค้าหรือแลกเปลี่ยนในหมู่เกษตรกร
- ถ้าเกษตรกรจะเก็บเมล็ดพันธุ์พืชไว้ปลูกเพื่อการค้า จะแบ่งออกเป็น 2 กรณี กรณีแรกคือ เกษตรกรไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์พืชใหม่ที่ได้รับคุ้มครอง ในพืชประเภทฝัก ผลไม้ ไม้ยืนต้น ไม้ผล สมุนไพรไปปลูกต่อได้ กรณีที่สอง กรณีธัญพืชเมล็ดเล็ก (small cereals) ผู้ขอปลูกจะต้องเป็นเกษตรกรรายย่อย หากรัฐบาลจะอนุญาตจะต้องไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของนักปรับปรุงพันธุ์ เช่น ในประเทศไทย หากกำหนดคำนิยามของเกษตรกรรายย่อยว่า เป็นผู้ที่ทำนาไม่เกิน 45 ไร่ ปรากฏว่าร้อยละ 93 ของชาวนาในประเทศไทยทำนาไม่เกิน 45 ไร่ รัฐบาลก็ไม่สามารถอนุญาตให้นำเมล็ดพันธุ์ไปปลูกต่อได้ เพราะจะทำให้นักปรับปรุงพันธุ์และบริษัทเจ้าของเมล็ดพันธุ์เสียประโยชน์จากการที่ไม่ได้รับเงินค่าเมล็ดพันธุ์ที่ควรขายให้กับเกษตรกรรายย่อยที่มีจำนวนมากถึงร้อยละ 93 ของเกษตรกรไทยทั้งหมดได้ ดังนั้นเกษตรกรที่ปลูกธัญพืชเมล็ดเล็กต้องเป็นเกษตรกรรายย่อยจริง ๆ เท่านั้น (เช่น ปลูกข้าวไม่เกิน 5 ไร่) ซึ่งหากอนุญาตรัฐบาลจะต้องเรียกเก็บค่าใช้เมล็ดพันธุ์ โดยเกษตรกรผู้ขอจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการใช้เมล็ดพันธุ์ให้อัตราที่เหมาะสม

(3) สร้างอำนาจการผูกขาดมากขึ้น กระทบต่อทั้งเกษตรกรรายย่อยหรือแม้กระทั่งนักปรับปรุงพันธุ์รายเล็ก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วม UPOV 91 คือผู้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสายพันธุ์พืชใหม่ ๆ แต่ไม่ได้คุ้มครองเกษตรกรรายย่อยและชุมชน โดยการตัดกลไกการให้ความคุ้มครองพันธุ์พืชดั้งเดิม นั่นคือ บริษัทไม่ต้องแสดงที่มา หรือแสดงหนังสือสัญญาการการแบ่งปันผลประโยชน์ ในกรณีที่น่าเอาพันธุ์พืชพื้นเมือง พันธุ์พืชของชุมชน หรือพืชป่าไปใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ ผลที่ตามมาคือ เกิดการทำลายกระบวนการคัดเลือก

และปรับปรุงพันธุ์ของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นที่ทำให้เกิดพืชพันธุ์ที่หลากหลายมานาน ซึ่งแต่เดิมเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นจะทำการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์จากการเก็บพันธุ์พืชไปปลูกต่อและการแลกเปลี่ยนกันระหว่างเกษตรกร ทำให้เกิดการพัฒนสายพันธุ์ตามวิถีวัฒนธรรม อันเกิดจากการเปลี่ยนพื้นที่ปลูก การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ฯลฯ เกิดเป็นพันธุ์พืชใหม่ แต่การคุ้มครองพันธุ์พืชของ UPOV 1991 ทำให้เกษตรกรไม่สามารถซื้อเมล็ดพันธุ์เพียงครั้งเดียว แล้วนำไปปลูกต่อ ขยายพันธุ์หรือแลกเปลี่ยนกันได้อีกต่อไป เกษตรกรไทยจะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ทุก ๆ ครั้ง ทำให้จ่ายค่าเมล็ดพันธุ์แพงขึ้นอีกหลายเท่าตัว (ประมาณ 2-6 เท่าตัว เมื่อคำนวณโดยใช้ราคาเมล็ดพันธุ์ของพันธุ์พืชสำคัญที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปี พ.ศ. 2559 จากมูลค่าการซื้อเมล็ดพันธุ์อยู่ที่ประมาณ 20,000 – 30,000 ล้านบาท เพิ่มมูลค่าการซื้อเมล็ดพันธุ์เป็น 80,000 – 140,000 ล้านบาทต่อปี) เกิดการผูกขาดทางธุรกิจของบริษัทผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์รายใหญ่ นักปรับปรุงพันธุ์รายย่อย หรือบริษัทขนาดเล็กก็จะได้รับผลกระทบหากสายพันธุ์ที่ปรับปรุงขึ้นมีลักษณะสำคัญของพันธุ์พืชใหม่ของบริษัทเมล็ดพันธุ์เดิมปรากฏอยู่ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศในระยะยาว เพราะเมล็ดพันธุ์ไม่ได้เป็นของสาธารณะอีกต่อไป แต่จะถูกผูกขาดโดยบริษัทซึ่งเป็นเจ้าของเมล็ดพันธุ์ พันธุ์พืชจากสถาบันวิจัยสาธารณะจะถูกแทนที่ด้วยพันธุ์พืชจากบริษัทซึ่งมีราคาแพง ต้นทุนการผลิตอาหารและการเกษตรของประเทศไทยจะสูงขึ้นไปด้วย และเมื่อสิทธิในเมล็ดพันธุ์พืชไม่ได้อยู่ในมือเกษตรกรไทย ประเทศไทยจะไม่ได้เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านการเกษตรและอาหารอีกต่อไป สินค้าเกษตรจะถูกผูกขาดโดยบริษัทใหญ่ไม่กี่บริษัท

สำหรับประเทศไทย การเก็บสายพันธุ์เพื่อปลูกต่อและแลกเปลี่ยนระหว่างเกษตรกรเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิม ซึ่งนับเป็นการขยายพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำมาก เพราะอาศัยการขยายพันธุ์และสร้างความหลากหลายให้กับสายพันธุ์ตามธรรมชาติ นอกจากนี้ การปรับปรุงพันธุ์พืชที่มีฐานมาจากวิถีเกษตรกรรมดั้งเดิมยังมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวสังข์หยด หรือข้าวเหนียวลิ้มพิ้ว ข้าวเหล่านี้เป็นข้าวคุณภาพและมีศักยภาพในการแข่งขันสูง ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด เช่นเดียวกับผลไม้เมืองร้อนของไทยซึ่งกลายเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ ส่วนใหญ่แล้วแต่มาจากการปรับปรุงพันธุ์ของเกษตรกรรายย่อยหรือชุมชนเกษตรกรรม วิถีเกษตรกรรมของไทยทำให้เกิดความหลากหลาย เป็นทางเลือกในการพัฒนาศักยภาพในอนาคต ดังนั้นหากประเทศไทยจะทำความเข้าใจความตกลงระหว่างประเทศใด ๆ ก็ตามที่จะมีผลกระทบต่อวิถีเกษตรกรรมของไทย จะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญ

ผลกระทบต่อภาคการผลิตสุกรเป็นอย่างไร ?

การเปิดเสรีสินค้าไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบต่อสัมพันธกับเกษตรกรหลายล้านครอบครัวในประเทศ ตัวอย่างเช่น การเลี้ยงสุกร หากไทยลงนามเข้าร่วม CPTPP ซึ่งมีแคนาดาที่ถือว่าเป็นประเทศผู้ส่งออกสุกรรายใหญ่ออกจากสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป แคนาดามีต้นทุนการเลี้ยงสุกรใกล้เคียงกับของสหรัฐฯ คืออยู่ที่ประมาณ 39 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ไทยมีต้นทุนการเลี้ยงสุกรอยู่ที่ 64 บาทต่อกิโลกรัม มีเกษตรกรที่เลี้ยงสุกร 200,000 ครัวเรือน และเกษตรกรที่มีกิจกรรมการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกวัตถุดิบอาหารสัตว์อีก 5.4 ล้านครัวเรือน ได้แก่ เกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกวัตถุดิบอาหารสัตว์ในไทยแยกเป็น ชานา 4,492,998 ครัวเรือน ผลิตปลายข้าวได้ 1.6 ล้านตันต่อปี ชาวไร่ข้าวโพด 392,940 ครัวเรือน ผลิตข้าวโพดได้ 1.4 ล้านตันต่อปี ชาวไร่มันสำปะหลัง 564,322 ครัวเรือน สามารถผลิตมันสำปะหลังเพื่อเป็นสุตรอาหารได้ถึงร้อยละ 20-30 ของอาหารที่ใช้เลี้ยงสุกรรุ่นและสุกรขุนทั้งหมดในประเทศ จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงสุกรเชื่อมโยงกับภาคการผลิตสินค้าเกษตรอื่น ๆ เกษตรกรจำนวนมากในภาคเกษตรกรรมจะได้รับผลกระทบจากการเข้าร่วม CPTPP ไม่ใช่เฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงสุกรเท่านั้น

สรุปและเรียบเรียงจาก

กิจกรรมเสวนาเผยแพร่ สกสว. (TSRI Forum) เรื่อง “CPTPP: โอกาสและความท้าทายภาคเกษตรกรรม”
โดย คุณวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ วันที่ 14 กันยายน 2563

เอกสารอ้างอิง

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2558, พฤษภาคม). **ทรัพย์สินทางปัญญาของสหภาพยุโรป: อนุสัญญา
ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV 1991)**. *Policy Brief*. สืบค้นวันที่ 28
ธันวาคม 2563 จาก

<https://uat-api.dtn.go.th/files/v3/5cff756b1ac9ee073b7bec21/download>

จักรกฤษณ์ คอวพจน์. (2560, 5 พฤศจิกายน). **กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ – ใครได้ประโยชน์**. สืบค้นวันที่
22 ธันวาคม พ.ศ. 2563 จาก <https://tdri.or.th/2017/11/plant-varieties-act/>

มูลนิธิชีววิถี. (2563, 30 มิถุนายน). **เปิดหลักฐาน ทำไม UPOV 1991 จึงถูกขนานนามอนุสัญญาโจรสลัด
ชีวภาพ [Status Update]**. Facebook: [https://www.facebook.com/biothai.net/posts/
3190712480967251/](https://www.facebook.com/biothai.net/posts/3190712480967251/)

มูลนิธิชีววิถี. (2556). **พ.ร.บ. คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ความเป็นมาและหลักการสำคัญ**. *รายงานพิเศษ*.
สืบค้นวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2563 จาก <https://biothai.net/node/16895>

สมชาย รัตนเชื้อสกุล. (2562, มกราคม). **การคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพและพันธุ์พืชไทย**. *บทความ*.
สืบค้นวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2563 จาก <https://biothai.net/node/30562>

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2563, กรกฎาคม). **ผลกระทบการเข้าร่วม CPTPP/ UPOV 1991 กรณีพันธุ์ข้าว**.
บทความ. สืบค้นวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2563 จาก <https://biothai.net/node/30605>